

Diskriminerings og likestillingsrett (JUS5590/JUR1590)

Høst 2014

DISKUSJONSSPØRSMÅL/FORBEREDELSE TIL TIMENE OG GRUPPEOPPGAVER

* * *

Torsdag 11.09.2014: Introduksjon til diskriminerings- og likestillingsretten

Anne Hellum

Torsdag 18.09.2014: Diskriminering på grunn av kjønn og seksualitet

Anne Hellum

Diskusjonsspørsmål:

1. Gi et eksempel på en situasjon hvor det foreligger *direkte og indirekte diskriminering* på grunn av kjønn.
2. Gi et eksempel på en situasjon hvor det vil være saklig, rimelig og ikke uforholdsmessig inngripende å forskjellsbehandle på grunnlag av kjønn.
3. Gi et eksempel på en situasjon hvor det foreligger *direkte og indirekte diskriminering* på grunn av seksuell orientering.
4. Hvilke hensyn taler for og hvilke grunner taler imot å regulere diskriminering på grunnlag av kjønn og seksualitet i to forskjellige lover?
5. Gi et eksempel på strukturelle forhold som forhindrer likebehandling og således fører til strukturell diskriminering på grunnlag av kjønn/seksualitet. Hva slags virkemidler kan tas i bruk for å bekjempe strukturelle barrierer?

Torsdag 25.09.2014: Diskriminering på grunn av etnisitet

Ronald Craig

Diskusjonsspørsmål:

1. Hvilke 3 spørsmål må besvares i enhver vurdering av om en handling er i strid med diskrimineringslovens § 4 (forbud mot diskriminering)?
2. Hvorfor er det vanskelig å vinne en sak om etnisk diskriminering i arbeidslivet?
3. Ble vernet mot diskriminering pga språk styrket eller svekket når «språk» fra 2009 ble uttrykkelig nevnt som et eget diskrimineringsgrunnlag i diskrimineringsloven? Tidligere var språk tolket inn som et aspekt av diskrimineringsgrunnlaget «etnisitet».

**Torsdag 02.10.2014:   Diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne
                                  Marianne Jenum Hotvedt**

Diskusjonsspørsmål:

1. Hva skiller nedsatt funksjonsevne fra andre diskrimineringsgrunnlag?
2. Hva slags syn på funksjonshemming ligger til grunn for diskriminerings- og tilgjengelighetsloven? Er det noen forskjell på dette og synet på funksjonshemming i opplæringsloven (se §§ 7-1, 9-2a og 4A-7)?
3. Hvor langt rekker plikten til universell utforming av eksisterende bygg? (Se dtl. §§ 9 og 10 i sammenheng)

Torsdag 09.10.2014:   Diskrimineringsvern og religionsutøvelse

Vibeke Blaker Strand

Diskusjonsspørsmål:

1. Hva er det med religion som gjør at det oppstår problemer i forhold til individers vern mot diskriminering?
2. Er religiøse kollektivers begrunnelse for å forskjellsbehandle forskjellig ettersom det er kjønnsdiskriminering, diskriminering på grunn av seksuell orientering eller diskriminering på grunn av religion og livssyn som er tema? Og hvis ja, på hvilken måte?
3. Hvorfor er statens plikter til å ivareta et strukturelt diskrimineringsvern av betydning i spørsmål om diskrimineringsvern og religion? Kan muslimske kvinners bruk av religiøse hodeplagg aktualisere spørsmål om statens plikter til å ivareta et strukturelt diskrimineringsvern? Og hvis ja, på hvilken måte?

Torsdag 16.10.2014: Arbeidslivsdiskriminering: likelønn, deltidsarbeid og alder

Kirsten Ketscher

Diskusjonsspørsmål:

1. Likelønn:

Kvinder har krav på like løn for like arbeide eller arbeide af like værdi.

Med utgangspunkt i Kenny-sagen (EU C-427/1) drøft spøragsmålet om arbeide af like værdi

2. Deltid

Deltidsarbeide er en undtagelse fra den arbeidsretlige hovedregel om fuldtidsarbeide. Denne hovedregel skaber strukturell diskriminering

Med utgangspunkt i Bilka-sagen (EU C-170/84) og nemdssagen om barnebidrag (9/2011) drøft hvorledes denne strukturelle diskriminering rammer kvinder og hvilke rettigheter der forringes.

3. Alder

Det er forbudt at forskelsbehandle på grund af alder (såvel gammel som ung)

Hvilke stereotypiseringer ligger under gammel alder

Hvilke stereotypiseringer ligger under ung alder

Hvorledes ses disse stereotypiseringer i sagerne Andersen (EU C-499/08) og Nemdssagen 8/2008

Torsdag 23.10.2014: Arbeidslivsdiskriminering: graviditet og omsorg

Anne Hellum

Diskusjonsspørsmål:

1. I hvilke situasjoner i arbeidslivet er man særlig sårbare for å bli diskriminert som følge av graviditet og omsorg?
2. Hva er begrunnelsen for et særlig sterkt diskrimineringsvern ved graviditet og fødsel?
3. Bør diskrimineringsvernet være sterkere ved graviditet og fødsel enn ved uttak av permisjon?

4. Hvilke konsekvenser har endringer i likestillingsloven 2013 for det sterke vernet ved diskriminering ved graviditet og fødsel?

Torsdag 30. 10.2014: Bevisbyrde og håndheving

Anne Hellum

Diskusjonsspørsmål:

1. Hva skal til for at det skal anses å foreligge «omstendigheter som gir grunn til å tro at det har skjedd diskriminering»?
2. Hva er forholdet mellom Likestillings- og diskrimineringsombudet, Likestillings- og diskrimineringsnemnda og ordinære domstolars håndheving av diskrimineringsvernet?
3. Hva bør være på plass for at vernet mot diskriminering skal tilfredsstillende det internasjonale kravet om effektiv beskyttelse?
4. Hvilken betydning har internasjonale konvensjonsorganer som FNs kvinnekongress og FNs rasediskrimineringskonvensjon for vernets overvåking?

Torsdag 13.11.2014: Framleggelse og gjennomgang av gruppeoppgaver

Anne Hellum

Gruppeoppgaver om diskrimineringsvernets utvikling

Gruppe 1: Én felles lov, eller flere lover?

Diskrimineringslovutvalget foreslo en felles diskrimineringslov i Norge, som skulle omfatte alle diskrimineringsgrunnlagene (en helhetlig diskrimineringslovgivning).

Regjeringen besluttet å ikke gå inn for dette forslaget, men ønsket å opprettholde et system med flere lover.

Hvilke hensyn taler for og hvilke hensyn taler mot en felles lov mot diskriminering?

Hvilket av alternativene (en felles lov kontra flere lover) vil være best for å ivareta Norges menneskerettslige forpliktelser, slik disse følger av for eksempel Kvinnediskrimineringskonvensjonen (KDK), rasediskrimineringskonvensjonen (RDK), Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) og FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK)?

Les særlig:

Diskrimineringslovutvalgets utredning NOU 2009:14 s. 95-105

Prop. 88 L (2012-2013) s. 45-52

Innst. 441 L (2012-2013) s. 16-17

Gruppe 2: Sekkekategori eller ikke?

Diskrimineringslovutvalget foreslo i § 4 i forslaget til en felles diskrimineringslov en oppstilling av diskrimineringsgrunnlag som inkluderte "andre liknende vesentlige forhold". Et mindretall ønsket ikke en slik «sekkebetegnelse» til slutt.

Regjeringen besluttet å ikke gå inn for å inkludere en sekkebetegnelse.

Hvilke hensyn taler for og hvilke hensyn taler imot å ha en åpenhet i utformingen av diskrimineringsgrunnlagene som inkluderer "andre liknende vesentlige forhold"?

Hvordan forholder flertallsforslaget i Diskrimineringslovutvalget seg til Norges menneskerettslige forpliktelser slik disse følger av SP, ØSK, EMK, KDK og RDK?

Les særlig:

Diskrimineringslovutvalgets utredning NOU 2009:14 s. 154-179

Prop. 88 L (2012-2013) s. 61-73

Innst. 441 L (2012-2013) s. 18-19

Gruppe 3. Ny grunnlovsbestemmelse om diskriminering

Stortinget vedtok i 2014 følgende nye grunnlovsbestemmelse:

§ 98

Alle er like for loven.

Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.

Om debatten i Stortinget og de ulike forslagene se <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2013-2014/inns-201314-186/>

Hva gikk de ulike forslagene ut på og hva var fordelene og ulempene med de ulike forslagene.

Gruppe 4: Unntak for familieliv og private forhold, eller ikke?

Et flertall i Diskrimineringslovutvalget gikk inn for at en felles lov skulle gjelde «på alle samfunnsområder med unntak av familieliv og andre rent personlige forhold”. Dette ble inntatt i forslag til § 2 i en felles lov. Mindretallet, Hege Brækhus, mente at loven burde gjelde på alle områder og foreslo i tråd med dette at unntaket for «familieliv og andre rent personlige forhold” skulle utgå.

Hvilke hensyn taler for og imot å la diskrimineringslovgivningen komme til anvendelse på alle samfunnsområder versus å etablere en avgrensning mot familielivet og andre rent personlige forhold?

Hvordan kan flertallets og mindretallets oppfatninger forstås i lys av Norges menneskerettslige forpliktelser etter EMK, KDK, CERD, ØSK og SP?

Hva ble resultatet?

Hvilke konsekvenser har løsningen som er valgt for vernet mot diskriminering på grunnlag av etnisitet og seksuell legning når det gjelder vern mot diskriminering i forbindelse med leie av bolig?

Les særlig:

Diskrimineringslovutvalgets utredning NOU 2009:14 s. 106-112 + s. 340-341

Prop. 88 L (2012-2013) s. 57-60

Innst. 441 L (2012-2013) s. 17-18

Gruppe 5 : Behov for eksplisitt forbud mot sammensatt/multippel diskriminering?

Diskrimineringslovutvalget fremmet ikke forslag om et lovfestet forbud mot interseksjonell/multippel diskriminering. Likestillingsutvalget foreslo å innføre et forbud mot interseksjonell/multippel diskriminering.

Hvilke hensyn taler for og hvilke hensyn taler imot å innføre et slikt forbud.

Hvilken løsning vil på best måte ivareta Norges forpliktelser etter de internasjonale menneskerettskonvensjonene?

Les særlig:

Diskrimineringslovutvalgets utredning NOU 2009:14 s. 180-183

Prop. 88 L (2012-2013) s. 89-94

Innst. 441 L (2012-2013) s. 20

Likestillingsutvalget NOU 2011:18 s. 43-46

Gruppe 6 : Oppreisning (kompensasjon for ikke-økonomisk skade) og erstatning (kompensasjon for økonomisk tap) ved brudd på diskrimineringsvernet, samt spørsmålet om hvem som skal ha kompetanse til å ilegge disse sanksjonene:

Diskrimineringslovutvalget foreslo en ny § 29, som departementet har videreført i sitt forslag til de nye lovene på diskrimineringsfeltet (som ble vedtatt).

Hva blir endret etter at de nye lovene trer i kraft 1. januar 2014?

Hvilke hensyn begrunner en større grad av likhet mellom lovene i spørsmål om muligheten til å fastsette oppreisning og erstatning ved brudd på lovene?

Hvilke hensyn taler for at oppreisning og erstatning lettere skal kunne tilkjennes innenfor arbeidslivet enn utenfor?

Flertallet i Diskrimineringslovutvalget ønsket ikke at Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal ha kompetanse til å fatte vedtak om tilkjennelse av oppreisning og erstatning, men at dette må avgjøres av ordinære domstoler (slik som i dag).

Et mindretall ønsket å gi Nemnda kompetanse til å tilkjenne oppreisning i saker som gjelder arbeidslivet.

Likestillingsutvalget foreslo at Nemnda skal ha kompetanse til å tilkjenne oppreisning i saker som handler om diskriminering både innenfor og utenfor arbeidslivet.

Regjeringen konkluderte med å ikke endre dagens rettstilstand når det gjelder kompetansen til å tilkjenne oppreisning og erstatning, det vil si at det også i tiden fremover kun vil være domstolene som kan tilkjenne oppreisning og erstatning.

Hvilke hensyn taler for og imot å gi Likestillings- og diskrimineringsnemnda kompetanse til å treffe vedtak om oppreisning, både innenfor og utenfor arbeidslivet?

Hva med erstatning?

Les særlig:

Diskrimineringslovutvalgets utredning NOU 2009:14 s. 276-287

Prop. 88 L (2012-2013) s. 95-100

Innst. 441 L (2012-2013) s. 20-21

Likestillingsutvalget NOU 2011:18 s. 157-170

* * * * *

Diskrimineringslovutvalgets utredning (Graverutvalget) NOU 2009:14 er tilgjengelig her:

<http://www.regjeringen.no/pages/2205058/PDFS/NOU200920090014000DDDPDFS.pdf>

Departementets proposisjon til Stortinget (Prop. 88 L (2012-2013)) er tilgjengelig her:

<http://www.regjeringen.no/pages/38271320/PDFS/PRP201220130088000DDDPDFS.pdf>

Innstilling til Stortinget frå familie- og kulturkomiteen (Innst. 441 L (2012-2013)) er tilgjengelig her : <http://www.stortinget.no/Global/pdf/Innstillinger/Stortinget/2012-2013/Inns-201213-441.pdf>

Likestillingsutvalgets utredning (Skjeieutvalget) NOU 2011:18 er tilgjengelig her:

<http://www.regjeringen.no/pages/35855059/PDFS/NOU201120110018000DDDPDFS.pdf>

Om debatten i Stortinget og de ulike forslagene se <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2013-2014/inns-201314-186/>